

Қазақстан Республикасы
Ғылым және жоғары білім
министрлігі

国际中文日
INTERNATIONAL
CHINESE LANGUAGE DAY

«ҚАЗІРГІ ҚЫТАЙ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»
Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары
17 сәуір, 2024 ж.

«现代汉语教学现状»
国际学术研讨会论文集
2024 年4月17日

**«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ СОВРЕМЕННОГО КИТАЙСКОГО
ЯЗЫКА»**
Материалы международной научно-практической конференции
17 апреля, 2024 г.

«ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING MODERN CHINESE LANGUAGE»
Materials of the international scientific and practical conference
April 17, 2024

Астана, 2024
Astana, 2024

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
哈萨克斯坦共和国教育部
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
列·尼·古米廖夫名下的欧亚国立大学
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

ФИЛОЛОГИЯ ФАКУЛЬТЕТІ ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ КАФЕДРАСЫ
语言文学系汉语言文学教研室
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ КАФЕДРА КИТАЙСКОЙ ФИЛОЛОГИИ
FACULTY OF PHILOLOGY DEPARTMENT OF CHINESE PHILOLOGY

КОНФУЦИЙ ИНСТИТУТЫ
孔子学院
ИНСТИТУТ КОНФУЦИЯ
CONFUCIUS INSTITUTE

«ҚАЗІРГІ ҚЫТАЙ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»
Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары
17 сәуір, 2024 ж.

«现代汉语教学现状»
国际学术研讨会论文集
2024 年 4 月 17 日

«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ СОВРЕМЕННОГО КИТАЙСКОГО
ЯЗЫКА»
Материалы международной научно-практической конференции
17 апреля, 2024 г.

«ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING MODERN CHINESE LANGUAGE»
Materials of the international scientific and practical conference
April 17, 2024

研讨会赞助者：中国驻哈萨克斯坦大使馆

Астана, 2024

ӘОЖ 811.581
КБЖ 81.2 Кит-923
Қ 22

Редакциялық алқа:

Е.Б. Сыдықов – Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Басқарма төрағасы – Ректор
А.Б. Бейсенбай – Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Басқарма мүшесі – академиялық мәселелер жөніндегі проректоры
Г. Ахметбек – Қытай филологиясы кафедрасы меңгерушісінің м.а.
Ян Лэй 杨雷 – Конфуций институтының директоры
Б.Жылқыбекұлы – Қытай филологиясы кафедрасының доцент м.а.
Чжу Цуймэй 朱翠梅 – Конфуций институтының доценті
Цзинь Бэйли 靳蓓蕾 – Қытай филологиясы кафедрасының аға оқытушысы

Жауапты хатшы: Г.Т. Елубаева, А.М. Садвакасова

Қ 22 «Қазіргі қытай тілін оқытудың өзекті мәселелері» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары (2024 жылдың 17 сәуір, Астана, Қазақстан). – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы, 2024. – 164 б. – қазақша, қытайша, орысша, қырғызша.

ISBN 978-601-337-998-2

Бұл Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Филология факультеті Қытай филологиясы кафедрасы мен университет жанындағы Конфуций институтының бірлесіп ұйымдастырған «Қазіргі қытай тілін оқытудың өзекті мәселелері» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдар жинағы. Қазақстан Республикасы мен Қытай Халық Республикасы арасындағы ынтымақтастық байланыс аясында және «БҰҰ-дағы қытай тілі күніне» орай ұйымдастырылған осы конференцияның жинағына қатысушылардың жасаған баяндамалары мен ұсынған мақалалары сұрыптап енгізілді. Жинақта халықаралық ғылыми ортадағы қытай филологиясын зерттеудің жаңа трендтері; қытай-қазақ-орыс тілдерінің мәдениетаралық интерпретациялық аурама мәселелері; қытай тілін оқытудағы инновациялық әдістер мен заманауи технологияларды қолдану мәселелері; қытай тарихы, мәдениеті және ұлттық білім беру саласындағы ынтымақтастықтың қазіргі жағдайы мен даму перспективалары сияқты бағыттарда жазылған авторлық зерттеулері берілген. Басылым студенттерге, магистранттарға, докторанттарға, сонымен қатар қазіргі ғылымның өзекті мәселелерімен айналысатын оқырман қауымға арналған. Мақалалар тек авторлық нұсқада жарияланды, мақала көзқарасына авторлар жауапты.

ӘОЖ 811.581
КБЖ 81.2 Кит-923

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті қытай филологиясы кафедрасы, 2024
© Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева кафедра китайской филологии, 2024
© L.N. Gumilyov Eurasian national university department of chinese philology, 2024

ISBN 978-601-337-998-2

² candidate of historical sciences, acting associate professor, Department of chinese philology, Faculty of philology, L.N. Gumilyov Eurasian national university, Astana, Kazakhstan
e-mail: akhmetbek.gulzhan@gmail.com

Annotation. This article examines one of the most important problems of linguistic culture - the possibility of studying taboos and euphemisms associated with death. Comparative descriptions and methods of determining their mutual features and similarities will be given on the basis of the Kazakh and Chinese languages.

Keywords: taboo, euphemism, taboo, ethnolinguistics, linguistics.

811.581.11

СӨЗ, СӨЗДІҢ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ҚЫТАЙ ТІЛІНЕ АУДАРУДЫҢ ТӘСІЛДЕРІ

Шәріпхан Мерей

аға оқытушы, магистр, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Астана, Қазақстан
e-mail: Merei1965@mail.ru

Аңдатпа. Бұл мақалада сөздің анықтамасы мен оның құрылымдық жақтан түрлерге бөлінуі және оны қытай тіліне аударудың тәсілдері баяндалады.

Тірек сөздер: сөз, сөздің түрлері, аударма, құбылыстар, фразеология.

СЛОВА, ВИДЫ СЛОВ И СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА НА КИТАЙСКИЙ ЯЗЫК

Шарипхан Мерей

старший преподаватель, магистр ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
e-mail: Merei1965@mail.ru

Аннотация. В данной статье описано определение слова, его деление на структурные виды и способы перевода на китайский язык. Ключевые слова: слова, виды слов и переводы.

Ключевые слова: слово, виды слова, перевод, явления, фразеология.

Біз кез келген бір ғылыми еңбектер жазғанда сөзге баса мән береміз. Сөз арқылы айтпақшы ойды жүйелі түрде жеткізу үшін оның мағыналары мен мазмұнына және түрлеріне назар аудару аса қажет. Осы негізде алдымен сөзге берілген анықтамаға тоқтала кетейік:

Сөз: 1. Белгілі бір мағынаға ие, заттар мен құбылыстардың атауын білдіретін тілдің негізгі бірлігі. 2. Бір нәрсе жайында айтылған әңгіме. 3. Жиналыста көпшілікке қарата айтылған пікір, мәлімдеме. 4. Өнге арналған өлең мәтіні [1, 739]. Өздеріңіз көріп отырғандай мұнда сөзге бірде тілдік бірлік, бірде әңгіме, бірде пікір, мәлімдеме, бірде әннің мәтіні деген сияқты әртүрлі мазмұндарды қамтитын атаулар берілген. Ал енді сөзге байланысты қытай тіліндегі сөздікке жүгінсек:

词 1. 说话或诗文戏剧中的语句；2. 一种韵文形式，五言诗、七言诗和民间歌谣发展而成，起于唐代，盛于宋代。原是配乐歌唱得一种诗体，句的长短随着歌调儿改变，因此又叫做长短句。有小令和慢词两种，一般分上下两阙。3. 语言里最小的、可以自由运用的的单位 [2, 221]。Мұнда да сөзге бірнеше мағына берілген. Қытай тілінде сөзді 词、辞、话、语、言、字、谈 деген жеке әріптер таңбалай алады. Бұдан басқа, 言谈、言语、语词 сияқты қос әріптер де сөздің мәнін айшықтап көрсетеді. Енді біз осы аталғандардан 话 әрпін алып, қытай тіліндегі сөздің құрылымы мен мағыналарына қатысты, сөздің тіркесін, түрлерін,

сөйлем құрау құрылымын және оны қазақшаға аударудың жолдарын андыздап болса да талдайтын боламыз.

I. 闲话 xián huà 1. Сылдыр сөз, құр сөз, қысыр кеңес. 2. Ғайбат, өсек. 3. Қысыр кеңес құру, қоңыр әңгіме шерту [3, 1214]. Осы қос әріптің бірінші буынындағы 闲 әрпі «қолы бос, бос, бекершілік, әредік, толас, босау, мойын босау» - деп аударылады. Мысалмен түсіндірсек: 他喜欢说闲话. Аудармасы: «Ол қысыр кеңес құруды ұнатады». Бұдан басқа, тіркес күйінде келетін фразеологиялық оралымдары да болады, мәселен:

闲言碎语 xián yán suì yǔ бәлдір-батпақ, мылжық сөз, қаңқу сөз, жел сөз, мыжыма сөз, күңкіл-сүңкіл, өсек-аяң, пыш-пыш, күңкіл-сүңкіл сөз, пыш-пыш сөз, анау-мынау сөз; мылжың, былжырақ, өсек, сыпсың, күңкіл, компыл;

闲言闲语 xián yán xián yǔ пікір, наразылық, реніш, өкпе; өсек-аяң, қаңқу сөз [5, 921].

II. 空话 kōng huà Құр сөз, бос сөз, құр күпіл, сылдыр сөз, бос мылжың [3, 633]. Мұндағы 空 иероглифі «құр, бос; бекер, албаты, босқа, бостан-босқа, тектен-теке; сылдыр, мәнсіз, мағынасыз» - деген мағыналарда. Айталық: 你说的都是空话. Қазақшасы: «сенің айтқандарыңның бәрі бос мылжың». Аталмыш сөз кейде мынадай төрт буынды болып та келеді: 空口大话 kōng kǒu dà huà аузымен орақ ору, албаты көпіру [3, 634]. Оның фразеологиялық оралымдары: 空话连篇 kōng huà lián piān ұзын-сонар мылжың, ұшы-қиырсыз мылжың, ылғи сылдыр сөз, өңшең қу сөз;

空口白话 kōng kǒu bái huà қу сөзбен қуырдақ қуыру, қу сөздің майын тамызу, қу тілмен риза ету, қарағымды мінгізір, шырағымды жетектету, аузымен орақ ору, тілімен қарқ қылу, тіл емізу [4, 390-391].

III. 废话 fèi huà Бос сөз, бекер сөз, қисынсыз сөз, шатпақ, мылжың, былжырақ [3, 319]. Мұндағы 废 әрпі « керексіз, жарақсыз, жарамсыз, қоқсық, қоқыс; қою, тоқтату, күшінен қалдыру, аяқсыз қалдыру, тастап кету» сынды мәндерге ие. Мәселен: 少说废话, 多做实事. Аудармасы: «Бос сөзді аз сөйлеп, нақты жұмыстарды көп істеу». Бұл сөздің фразеологиялық оралымы:

废话连篇 fèi huà lián piān ылғи шатпақ, өңшең сылдыр сөз, ылғи ғана былжырақ [5, 188].

IV. 白话 bái huà Бос сөз, жел сөз, сылдыр сөз [3, 16]. Бұндағы 白 иероглифі «ақ, боз, қылаң; айқындалу, біліну, ашылу; текке, босқа, бостан-босқа; қате, теріс, жаңсақ» қатарлы мағыналарда қолданылады. Мысалы: 这个人老爱说白话. Қазақшалағанда: «Бұл адам әрқашан сылдыр сөз айтқанды жақсы көреді».

V. 大话 dà huà Лепірме сөз, лепірме лебіз, жел сөз, семіз сөз [3, 196]. Мұндағы 大 көп мағыналы сөз: «ұлы, алып, үлкен, кесек, зор, жуан, ірі, дәу, нән; ... дай, ... дей, ... тай, ... тей, ,т.б. жұрнақтар; бір-ақ, біржола, түгел, тегіс; қабағат, қатты, күшті; әсіре, шылғи; сыпайыгершілікті білдіретін сөз». Мысал келтірсек: 说大话的人像爆竹, 响一声就完了. Аудармасы: «Лепіріп сөйлейтін адам отшашу сияқты, тарс етеді де жоқ болады».

VI. 蠢话 chǔn huà Былжырақ, шатпақ; жаман сөз, доғал сөз, шірік сөз [3, 169]. Бұл сөздің бірінші буыны: «ақымақ, топас, доғал, кешше; зердесіз, зейінсіз, миғұла; орашалақ, олақ, дөрекі, ебдейсіз, икемсіз» - деген мәндерде жұмсалады. Айталық: 她的那些蠢话我听厌了. Қазақшасы: «Мен оның шатпақтарын естуден шаршадым».

VII. 粗话 cū huà Тәутік сөз, тұрпайы сөз, анайы сөз, көргенсіз сөз, дөрекі сөз [3, 179]. Аталмыш сөздің алдыңғы бөлегі: «жуан, кесек, ірі, добалдай, кетпектей; нашар, жаман, қауыз; үстірт, шикі, шала, шалаңғырт; алаңғасар, әңгідүк, салдыр-салақ, салақ, құнтсыз, ұқыпсыз; тұрпайы, анайы, дөрекі, дөкір, дүңк; алғашқы, бастапқы; азын-аулақ, аз-паз, шет-жағалап», сияқты ұғымдарды білдіреді. Мысалмен түсіндіретін болсақ: 这人说的尽是一些不堪入耳的粗话. Аудармасы: «Бұл адамның айтқан тұрпайы сөздері тыңдауға тұрмайды».

Жоғарыда аталған жеті сөз тіркесінің соңғы буынындағы 话 иероглифі «сөз, лебіз, дәт, тіл, сөйлеу, сөйлесу» деген мағыналарда аударылады [3, 470]. Бұл біздің уысымызға түскен сөз орамдарының санаулы бір пұшпағы ғана. Ал оны мына: 词、辞、语、言、字、谈, т.б. әріптермен қосарлап, сөзге байланысты ойларды жіпке тізер болсақ, ол бір сүбелі кітапқа жүк болатындай үлкен еңбек. Оны болашақ қытайтанушылардың құлағына алтын сырға деп, осы мақаламызды түйіндейік.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

[1] Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. Жалпы редакциясын басқарған: Т. Жанұзақов. – Алматы: Дайк-Пресс, 2008. – 968 б.

[2] 现代汉语词典. 第 5 版. – 北京: 商务印书馆, 2010. – 1869 页.

[3] Қытайша-қазақша сөздік. Құрастырғандар: С. Найман және басқалар. – Үрімжі: Халық, 1987. 4- басылым. – 1550 б.

[4] Қытайша-қазақша идиомдар сөздігі. Сөздікті жасаған: С. Найман. – Үрімжі: Халық, 1987. – 1384 б.

WORDS, TYPES OF WORDS AND ITS METHODS OF TRANSLATION INTO CHINESE

Shariphan Merei

senior lecturer, Master's degree, ENU named after. L.N. Gumilyov, Astana, Kazakhstan

e-mail: Merei1965@mail.ru

Annotation. This article describes the definition of the word, its division into structural types and methods of translation into Chinese. Key words: words, types of words and translations.

Keywords: word, types of words, translation, phenomena, phraseology.

УДК 81'373

汉哈语言死亡委婉语比较研究

拉新 • 爱格丽

硕士研究生, 新疆大学国际文化交流学院, 新疆, 中国

e-mail: aigerim000329@qq.com

摘要: 研究探讨了汉语与哈萨克语在表达“死亡”话题时使用的委婉语, 揭示了禁忌心理作为委婉语产生的主要动因, 尤其在死亡话题上的体现。通过语用分析, 文章展示了死亡委婉语的选择不仅与表达的感情色彩和指称对象紧密相关, 而且深受文化内涵和心理影响, 反映了不同文化背景下对死亡的态度和处理方式。此外, 研究对比了汉语和哈萨克语在死亡委婉语方面的差异与共性, 指出汉语表现出的文化多样性和深度, 以及哈萨克语受宗教影响的直接性。

关键词: 委婉语; 汉语; 哈萨克语; 道教; 佛教。

引言 委婉语的产生与人类心理行为紧密相关。当涉及到死亡这一敏感话题时, 委婉